

גרמניה עתה (הפיזור של דב סדן). ויודעני כמה לא פופולרי הוא הדיבור על גרמניה אחרת, אבל האמת מחייבת לומר כי העמידה בין הר הברכה והר הקללה היא עמידתו של כל עם וכל אדם, ואשרי הבוחר בברכה שבחירתו טובה לו וטובה לעולם, ואוי לבוחר בקללה שבחירתו רעה לו ורעה לעולם, אך גם הבוחר בקללה, אפילו כל השערים ננעלו בפניו, שערי תשובה לא ננעלו.

האין גישה כפולה זו סימן למבוכת הזמן?

סיפורי דוד שחם

מאת א. ראובני

יום אחד שהוא הרבה, מאת דוד שחם, הוצאת ספרית הפועלים, 'לכל', מרחביה 1950

אין אני יודע איך קרה הדבר: הספר הקטן הזה מתחלק מאליהו, לפי טבע סיפוריו או ציוריו (רובם יאה להם שם זה יותר מן השם סיפורים) לשני מדורות: אחד, עד עמוד 106, ציורים סיפוריים; השני, מעמוד 107 והלאה, מעשי בדיחות נוסח אמריקה.

הציורים שבחלק הראשון הרבה נוי אדריכלי בהם והערות דקות על רחשי נפש ועל הרהורים שבלב; עין רואה ומוח ער וגם מנשיבתה של רוח פיוטית. 'סיפורים קטנים על הריחות' הם צרור אלגיות קטנות בפרוזה, ויש ציורים מצוינים: 'יום אחד שהוא הרבה' שעל שמו נקרא כל הקובץ — אחד מהם; וטוב ממנו (כסיפור) 'יום עבודה של שמואליק ווייסר'. בציורים אלה רקע מוחשי של הווי והרבה חיי נפש. אמנם, על הרוב — נפש סתם.

יש סופרי מצבים ויש סופרי יחידות. סופרי הייחודות עוסקים בייחוד שביציריהם בתוך הקיים הכי ללי, ייחוד גופם וייחוד נפשם; ואילו סופרי מצבים מתארים מצבי נפש וגוף ומסיבות שהם, בדרך כלל, נחלת הכלל, ולכן סתמיים במידה רבה. אבל יש סופרי יחידות שהם גם סופרי מצבים — זוהי מדרגה גבוהה מאוד בספרות שאין רבים זוכים בה.

דוד שחם נמנה בעיקר עם סופרי מצבים. ליציריו חיי נפש רוטטים וכבושים וטעם של ממש. אבל יחי-

דותם מועטת. בציור 'בריכות הדיג', הפותח בתיאור מלא חן ועניין על אורווה בלילה על כל תושביה, נאמר במקום אחד: "...הלילה הזה הם (בחור שומר ונערה אורחת שנתלווה אליו) נעשו פשוטים כאכריים. אלא שהאנשים הפשוטים באמת עושים זאת בלא יודעים. ואילו הם ידעו גם ידעו. הם היו פשוטים בפשטות המודעת (הדגשת המחבר). ולכן היתה פשטותם... לא היא עצמה". אבל אנו איננו מכירים אותם כפרטים, ומה לנו, איפוא, פשטותם או אי-פשטותם? בין כך אינם אלא תבניות, מלבנים להלך נפש מסוים.

במדור השני דברי בדיחות. הללו אין שרשיהם עמוקים ואין מעיינותיהם נובעים. יש רושם של אונס, היקף ואריכות. חלל האריכות מתמלא במעשי הסתכלות גדושה. העין אף כאן רואה ורואה הרבה; האדריכליות של הסיפורים נאה וההרהורים פיקחים, פוגעים. אבל הנפשות סתמיות מאלה שהכרנו במדור ראשון, וחוויותיהן בדויות מן הלב. מעוקמים הדברים ומוגזמים לצורך הבדיחות, אך כוהם לבדח לא רב. ועוד מום בהם: כל אותם הפרטים הוצערים של אמריקה אינם מחוררים דיים לקורא הישראלי; אין הוא יודע כראוי על מה מדבר הסופר ולמה הוא מרמז. אולי היו הציורים מכוונים מעיקרם לעתון ניו-יורקי? רק שנים מהששה, שאני מכניס למדור זה, המעשה שלהם בארץ. השאר באמריקה, בניו-יורק, ואין בהם יהודים; בארבעתם אין אפילו יהודי אחד. לא זוהי מחשבת, כי סופר יהודי מחויב לכתוב רק על יהודים. אבל מוזר בעיני ולא טבעי, סופר יהודי מארץ ישראל, ששהה בניו-יורק ומכיר הרבה מפינותיה וממרמה איה אינו רואה בה יהודים. עלי לציין, שבאחד מן הציורים האמריקאיים ('לאן מתגלגל הכדור') שב המחבר לרמה מסוימת של יצירה ספרותית. יפה הובט לט כאן הניגוד בין עולמו הפנימי של העיור, עולם דמיוני שבנה לו הזקן מתוך חפץ לכו והאמין בו וגם לא האמין, לבין המציאות. דרך דיבורו של העיור על העתונים ועל האוניברסיטאות; מקור הדיבורים האלה וסופו של האיש — מעשה אמן. אך הפרק האחרון, השביעי, התחכמות תפלה ומיותרת; אכן כל המוסיף גורע.

איני יודע, אם דוד שחם כתב תחילה נוסח מדור ראשון ואחר כך סגל לו את הנוסח האמריקאי, או חילופי דברים; אם להפך — אשריו.

אעיר כמה הערות על לשונו של המספר; ולא משום שרעה היא, אלא דווקא משום שהיא טובה — טבעית.

מגוונת, קולעת אל השערה, והקליעה עצמה מדרגה, אפילו תחטיא לפעמים. ובכל זאת אין לשונו נקייה ממעידות ושיבושים שהתינוקות קולטים פה עם חלב אמם. "תמיד יבואו בחזרה" (43) — חזרה או חזירה שם פעולה בעברית ולא מלת-עזר לפועל כפי שהיא בשפות הודו-אירופיות. בעברית אומרים — יחזרו, ישובו.

"נחיר דולגת" (62). נחיר — זכר. טעות בידי הסופר-רים, שהאברים הזוגיים לעולם נקבה. אין הדבר כן. הנה רשימה של זכרים: צדעיים, עפעפיים, נחיריים, שדיים, מתניים, אחוריים, שוקיים, קרסוליים, חפניים; ואולי יש עוד. — טעות לאמור "אחרת" (99) במקום "שם לא כן". — "קולות... המרשים לך לראותם" (108); מוטב — המניחים לך, הנותנים לך. — "בדיוק היכן 'פארק אבניו', פולט" (177) — "צ"ל בדיוק כמ-קום. — (אתה או הוא) "לבד היום?" (199) — "צ"ל לבדך או לבדו. — "החכם יותר מוותר ראשון" — "יותר" זה מיותר כאן.

רוב השיבושים שציינתי מקורם, כמדומה לי, אינו באידיעה, כי אם בשיגרה שהשתרשה בימי הילדות ובלשון הסביבה המשובשת. אבל היודע — ממנו דוור קא רשאים אנו לדרוש זהירות יתרה והקפדה יתרה.

בין אשמורות

מאת מ. גיל

בין אשמורות. סיפורים מאת יהודה יערי הוצאת 'מסדה', תל-אביב, תש"י

כל מספר השולח ידו אל הנושאים על חלוצי העלייה השלישית, ראשית ההתישבות בעמק, מחנות-האהלים של כובשי-העבודה, יסורי ההיאחזות בארץ, ההתגוננות בפני התקפות הערביים, הגיבוש של אורח-חיים חדש בתוך הקיבוץ וכיו"ב — שהם נושאים של עש-רת הסיפורים הראשונים ב'בין אשמורות' — מספר זה לעולם צפויה לו הסכנה, שייפנה יותר למגמה לא-מית-חינוכית או לערפילי-הפשטה ולעודף-חגיגות, משיהתור לעוצמת התיאור ולעומק החדירה הפסיכו-לוגית. אמנם בת-קולה של הפגישה הראשונה עם

הארץ ועם העבודה ועם החיים המתחדשים מרעיש את לבנו בכל שעה. אך עד היום מעטים מאוד הם הישגיה של הסיפורת העברית במתן מבע אמנותי לנושאים אלה. ותמיד עומדים אנו בפני השאלה, האם ענייננו בסיפורים מעין אלה בא מכוח ההזדהות עם הגיבורים ועם משאת-נפשם ומכוח השתתפות בסבי-לם ובגלגוליהם, או בא העניין מכוח ראייה חדשה בדברים מעל מגדל-מצפה גבוה יותר המגלה מעמקי-הנפש בסביבתם ובחברתם.

סיפורי י. יערי קונים אהדתנו קודם-כל בנושאים ובמגמתם. גורל חייהם כאן של צעירים וצעירות, שנמלטו מן ההפיכה של העיירה היהודית בגאליציה לאחר מלחמת-העולם הראשונה ואחוזי כיסופים הם לגאולה וכובשים לעצמם דרכם החדשה בארץ. יש בהם, בסיפורים אלה, צירוף-עלילה מסובך ועל-פי-רוב גם שטף-עלילה מהיר. פזורים בהם קטעים יפים של תיאורי נוף וטבע ותיאורי חוויות של מגע ראשון עם מולדת, ומהלך בהם גם לחן מיוחד של המיית-לב רכה. אך בכללם אין הם מביאים לנו קורת-רוח והרחבת-דעת, שמעשה-אמנות מוגמר מביא לנו. חס-רים הם אותו תיאור-דברים-ומצבים פשוט ומרוכז, שחותם האמת טבוע בו; דקות אמנותית זו בביצוע-הפרטים המראה לנו דברים ידועים, כביכול, מתמול-שלשום באור חדש ובהיר. מרובים בסיפורים אלה עיטורי ספרות, מרובה בהם המאניירה; מרובים בהם סממנים ואמצעים, שניכרת בהם, כמדומה, השפעת סופרים שונים. אך חסרה ברובם אותה בריאת-עולם הפועלת עלינו תדיר בכוח ממשותה שאין להטיל ספק בה.

נסקור, למשל, את הסיפור הראשון 'הגיבור': מעשה ביונה בן המלמד, שבעיירתו הגאליצאית היה מוג-לב וחדל-אישים, אך משעלה לארץ ונספח לקבוצת גניאל מיד והיה לאיש-עבודה למופת, נתמלא שמחת-חיים ובאחרונה מחה גם את חרפת פחדנותו ומת מות-גיבורים. המגמה הרעיונית שבסיפור מתקבלת, בלי ספק, על דעתנו, ושילוב-המאורעות שבו הולם תול-דותיה של התנועה החלוצית: לא מעטים היו שב-תוקף הכשרתם וחינוכם ודוגמות-סביבתם ובתוקף עלייתם ועבודתם בארץ אמנם התחדשו והתעלו. כל פרט ופרט המסופר או המתואר כאן הוא אפשר-המ-ציאות. אך הסיפור בשלימותו חסר מראשיתו ועד סופו את האמת שבחוויה, את המקוריות שבתיאור הסביבה וההתרחשות, את ההצצה המעמיקה לתוך נפש הדמויות וחישוף המניעים הפנימיים הפועלים